

NIEUW BATAVIAASCH HANDELSBLAD.

Editie voor Nederland.

HOOFD-BUREAU: Batavia, bij BRUINING & WIJT.

Rotterdam, bij M. WIJT & ZONEN.

VOORWOORDEN,

VOORKOMENDE IN DE GEWONE EDITIE VAN HET

Nieuw Bataviaasch Handelsblad.

AMBTENAREN OP DE BUITENBEZITTINGEN.

Herhaaldelijk en sedert lang is de klacht aangeheven, dat de positie van de ambtenaren op de buitenbezittingen zooveel minder gunstig is dan van die op Java.

Er zijn eigenaardige bezwaren aan het verblijf op buitenposten verbonden, die niet weg te nemen zijn. Men bevindt zich dikwijls op veel grooter afstand van andere Europeanen en is menigmaal geheel afhankelijk van hetgeen lektuur en eigene herinneringen tot verdere ontwikkeling, studie en tijdverdrijf verschaffen. De woning is op menige plaats zeer slecht. Het gebied, dat bestuurd wordt, is dikwijls zeer uitgestrekt en de hulpmiddelen van allerlei aard nog veel minder dan in de binnenlanden van Java. Het heter geregelde postwezen en de telegraaf brengen tegenwoordig den bewoner van Java met geheel de wereld oneindig sneller in verbinding. De stoomvaart, zoo druk langs Java's kusten, brengt slechts tweemaal of eens per maand onze overige bezittingen in betrekking tot andere gewesten. In een woord, men is buiten Java meer afgezonderd en aan zichzelf overgelaten.

De werkring van den ambtenaar is daarentegen veeltijds niet minder bedrijvig; het tegendeel is waar. Daarbij komt meerder gewicht van bijna elke betrekking en grooter verantwoordelijkheid. Een kontrôleur is op Sumatra niet zelden belast met bestuurs- en kultuurzaken, maar tevens algemeen ontvanger en voorzitter van de rapat. De borgtocht van een assistent-resident op een buitenpost is dikwijls het dubbel van dien op Java, terwijl kontrôleurs zooveel aan borgtocht moe-

ten storten, als hier assistent-residenten. De aard der werkzaamheden brengt mede, dat gemis aan takt of kennis van een kontrôleur op een buitenpost de noodzakelijkheid kan teweeg brengen er eene kostbare expeditie heen te zenden.

Men heeft evenwel goedgevonden de financiële positie van de ambtenaren op Java veel gunstiger te doen zijn, zoodat de buitenposten als oorden van ballingschap, overplaatsing naar Java als eene bevordering wordt beschouwd. Toch leidt dit tot vele bezwaren. De Javaan is niet met den Maleier of Battak van Sumatra, den Dajak of den Alfoer gelijk te stellen. Wie tracht een dier volkeren, hunne taal, zeden en gewoonten te leeren kennen, is een geschikt man in eene bepaalde bezitting, maar zal zijne studien moeten hervatten, wanneer men hem overplaatst, of zal door de oogen van anderen moeten zien. Geen goed bestuur is denkbaar, wanneer men niet tracht de ambtenaren zooveel mogelijk te verbinden aan een of ander kader.

Men heeft weleens beweerd, dat de bevordering op de buitenbezittingen sneller gaat. Dit hangt geheel van de omstandigheden af. Men heeft nu eens vastgehouden aan het systeem om de ambtenaren uit hetzelfde gewest te doen opklimmen, dan weder zeer verkeerdelijk ambtenaren van de buitenposten naar Java en omgekeerd gezonden. Dit werkt echter op de bevordering. Maar bovendien heeft de overplaatsing van de eene bezitting naar de andere, ook wat de buitenposten onderling betreft, ten gevolge dat men zoodoende ambtenaren van gelijke dienstjaren tot hooger rang ziet bevorderen, terwijl men zelf nog in lang niet kan rekenen aan de beurt te zijn.

In ons oog brengt het belang van de bestuurd wordende gewesten mede, terwijl dat van de personen ondergeschikt is, dat de ambtenaren op de bezittingen buiten Java er niet naar moeten haken zoo spoedig mogelijk van daar weg te komen.

Dit moet nogtans het geval zijn wanneer de diensten, aan den Staat bewezen, elders slechter dan hier vergolden worden, hoezeer die afwisseling van personeel niet in het belang van de zaak is.

Welke is echter de financiële positie?

Op Java genieten de assistent-residenten f 700 en f 600 per maand; te Batavia, Samarang en in de Vorstenlanden zijn vier met de politie belast en trekken f 750 's maands.

De koutroleurs zijn bezoldigd met f 400 en f 300 per maand, terwijl op 43 ambtenaren ter beschikking wordt gerekend, die f 225 per maand trekken.

Op de buitenbezittingen tref men als regel assistent-residenten aan, die met f 500 per maand bezoldigd worden. Zeer enkelen genieten f 600 en de assistent-resident van het op zich zelf staande Benkoelen f 700 per maand; maar daarbinnen staat een assistent-resident op Menado met f 400 en een op Borneo met f 350 per maand.

De koutroleurs, in drie klassen verdeeld, genieten niet meer dan f 325, f 275 en f 225 per maand.

Waarom dit belangrijke verschil?

Het gouvernement erkent, dat het niet te verdedigen en een overblijfsel uit den tijd is, toen de bezittingen buiten Java verwaarloosd werden. Destijds zond men er dan ook heen wat op Java niet bruikbaar bleek te zijn. Het ging er dan ook weleens wonderlijk toe. Maar sedert de eischen voor den Indischen ambtenaar bij de wet voor allen gelijkgesteld werden, was de toestand onhoudbaar en hoogst onbillijk.

Het Indisch bestuur drong sedert lang op verbetering aan.

Eindelijk werd bij de jongste begrooting voor 1872 door den tegenwoordigen Minister van Kolonien het voorstel aan de Staten-Generaal gedaan om een post voor memorie uit te trekken, ten einde tot eene reorganisatie van het bestuur op de bezittingen buiten Java over te gaan.

Die post is aangenomen.

Het moge goedkeuring verdienen, dat de zaak in beginsel beslist is, daarmede is noch het onrecht verholpen noch het nadeel weggenomen, dat uit den toestand voortvloeit.

Het overleg tusschen het Indisch bestuur en het opperbestuur duurt lang over dit onderwerp.

Wanneer zal men tot eene beslissing komen?

Men zal daarbij wel doen het nuttelooze en schadelijke gouverneurschap van Sumatra's Westkust op te heffen en Benkoelen, dat in belang-

rijkheid toeneemt, tot eene residentie te verheffen. Thans moet het hoofd van dit laatste gewest vervangen worden en de gelegenheid ware daar geweest om dit punt te regelen.

Zal het even in-g met de toepassing van het aangenomen beginsel duren als gewacht is met het in werking brengen van de scheiding van de rechterlijke en administratieve macht op Java?

Wij hopen op beter, want het gouvernement heeft in dezen eene oude schuld af te doen.

Nu men den inlander in de Preanger-regentschappen hetzelfde loon geeft als de overige koffieplanters, mag men ook verlangen dat het Europeesch besturend personeel overal gelijkheid in de tractementen geniete voor diensten, den staat hier of elders te bewijzen, hetgeen weder op de pensioenen invloed uitoefent. Teder arbeider krijgje het hem toekomende loon.

v. L.

Ingezonden. Stukken.

Geschie. Redacteur!

Met veel belangstelling nam ik kennis van de polemiek over de noodzakelijkheid der verplaatsing van den bestaurszetel in deze gewesten, dezer dagen gevoerd. In het *Militair Tijdschrift* wordt betoogd, dat de verplaatsing noodig is; Q., de schrijver van een bescheiden wenk" in Uw nummer van 20 dezer, is van een tegenovergesteld gevoelen.

Welke meening is de juiste? Het komt mij voor, dat elk belangstellende het zijne moet bijdragen om tot eene zuivere beschooning van deze kwestie te geraken. Q is, nadat het *Militair Tijdschrift* het debat heeft geopend, daarin voorgegaan; ik wensch hem thans te volgen, maar in eene andere richting.

Zonder alle details in het *Militair Tijdschrift* ontwikkeld te onderschrijven, konik het mij voor, dat men zich daarin op het juiste standpunt heeft geplaatst. Om dit aan te toonen, zal ik trachten "de bescheiden wenk" te wederleggen.

De schrijver in het *Militair Tijdschrift* — ik zal hem verder geankshalve K. noemen, al is mijne gissing omtrent den schrijver misschien niet juist — is de eerste geweest om te erkennen; dat zijne raming onvolledig, oppervlakkig en onjuist" kan zijn. Ik acht het dan ook zeer mogelijk, zelfs waarschijnlijk, dat de raming, als het plan tot uitvoering kwam, zou blijken wat laag te zijn; ramingen vallen in den regel tegen. Men moet er dus misschien nog een post voor "onvoorzien uitgaven" van één miljoen bijvoegen; veiligheidshalve is het zaak voor de verplaatsing van den bestaurszetel op eene uitgaaf van vier milioenen te rekenen. Daar de verplaatsing toch slechts langzamerhand — bijv. na verloop van tien of vijftien jaren — kan plaats hebben, zie ook ik in het logies van het ambtenaren- en officierspersoneel geen bezwaar. Ik geloof wel, dat de particuliere nijverheid daarvoor kan zorgen, al is het niet dadelijk geheel. Een groot gedeelte van het personeel kan zeer goed voorloopig in bambos gebouwen logeren; onze officieren op de buitenposten doen dat ook — zelfs sommige residenten! — en het belang van den staat gaat voor. Kerk en scholen zullen zooveel geld niet kosten.

Q. vraagt: «waar zijn daar onze arsenalen, onze magazijnen, onze kruidmolens, onze ateliers, de hospitalen?» Wij antwoorden, dat dit weinig met den *bestuurszetel* te maken heeft. Zooals bekend is en ook uit het laatste koloniale verslag blijkt, is in beginsel door den Koning beslist, dat de troepen zooveel mogelijk in het binnenland zullen worden gestationeerd. Waar dezen zijn, moeten nu ook de magazijnen en hospitalen wezen. De plaatsing van ateliers, arsenalen en vooral van kruidmolens hangt af van het verdedigingstelsel, dat men volgen wil. Als men Batavia *à l'entree* verdedigen wil, dan stem ik toe dat het eigenaardig zou zijn bedoelde inrichtingen daar te behouden of te vestigen. Maar ze zijn er nu ten denle evenmin. Het voornamste, om niet te zeggen eenige oorlogs-atelier, den constructiewinkel, vindt men te Soerabaja, de kruidmolens te Ngawie en Boeljong. In het plan van Q. moeten deze inrichtingen dus naar Batavia verplaatst worden, hetgeen natuurlijk mede veel geld kosten zou.

De Handelsmaatschappij en de Java-Bank moeten natuurlijk in eene handelsplaats (Batavia) blijven en kunnen nooit naar het binnenland verplaatst worden; wilde men evenwel in oorlogstijd producten of gelden in veiligheid brengen, dan zal daarvoor in zoodanig geval wel eene plaats te vinden zijn.

Q. wil Batavia *à l'entree* verdedigen, met behulp van inundaties in plaats van wallen. Dit denkbeeld werd reeds door van den Bosch geopperd. Maar herhaalde waterpassingen hebben doen zien, dat men althans in den Oostmoesson daarvoor niet op eene genoegzame hoeveelheid water kan rekenen. En toch zal de vijand ons in dat seizoen bij voorkeur aanvallen.

Maar aangenomen, dat het stellen van inundaties mogelijk ware, ook in den droogsten tijd, wat zal dan voor de verdediging van Batavia, volgens Q., noodig zijn?

Behalve torpedo's en gezonken schepen:
goed gewapende batterijen, het liefst gezonken;
aardewerken op de eilanden;
torens op de zandbanken;
aardewerken langs de afwateringskanalen;
meerdere sluizen;
krachtige werken tot het belotten der landing bij Anjoi en Angkor;
kolossale reservoirs bij paal 13 of 14, om Batavia's om-
trek te inunderen;
en misschien nog veel meer.

Ik ben overtuigd, dat een en ander vrij wat meer dan vier miljoen zal kosten.

Welke is dan de toestand, zoodra de vijand komt? Hetzij men Batavia door vestingwerken of door inundatiën insluit, — het resultaat zal in zoverre volkomen hetzelfde zijn. Dat resultaat, waartegen K. waarschuwde, is, dat men dan, zoodra de vijand Batavia belegert, eene opgesloten en geheel van de buitenwereld afgesloten regering zou krijgen, die hare taak in geen enkel opzicht kan vervullen. In den staat van regeringloosheid, die daardoor in deze gewesten zou ontstaan, aannemende, zooals de schrijver doet, dat op de inlandsche bevolking weinig te rekenen valt, zou het voor den vijand al eene zeer gemakkelijke taak zijn om, behalve Batavia, geheel Java feitelijk in bezit te nemen.

Q. wijst op Sebastopol. Sebastopol leert juist, dat, wanneer de vijand meester is ter zee — en dat zal onze eventuele vijand zijn, — wanneer hij ongehinderd allen aanvoer over zee kan verkrijgen, elke plaats aan zee gelegen, al is een Fortleben met de verdediging belast, ten slotte moet vallen. Daar er nu, volgens Q., aan eene verplaatsing van het bestuur, in vredetijd reeds zoo ontzachtelijke bezwaren voor ons verboden zijn, hoe onoverkomelijk moeten dan niet de bezwaren voor den vijand worden om

den bestuurszetel te Kedong Kobo te bereiken? Wij hebben dan toch ook een leger, dat zijne gereguleerde aanvoeren belooft. Dat kan geschieden, als wij onze hoofdmacht niet laten opsplitsen in eene versterkte plaats aan zee. Maar valt Batavia in het stelsel van Q., dan ligt geheel Java voor den vijand open.

Q. trekt ten slotte te veld tegen de adviezen van deskundigen. Daarin gaat hij n. i. wel wat ver; het is toch aanmoedlijk, dat de deskundigen er meer van weten dan anderen. Dat men vroeger andere denkbeelden omtrent oorlogvoeren had, bewijst in dit opzicht niets; Bergen-op-Zoom is wel door Gechoorn versterkt (en die vist het toch wel!) en nu ook nutteloos verklaard. Dat is de gewone wet van vooruitgang. *Tempora mutantur*, en de verdedigingstelsels *esse illis*.

Trekt men derhalve deze beschouwingen te samen dan zien wij, dat de verdediging van Batavia door inundatie, ware ze al mogelijk, — hetgeen door de gedane opnemingen in ontkennenden zin beantwoord wordt, — misschien evenveel risico als de verplaatsing van den bestuurszetel; dat zonder zoodanige verplaatsing een vijand met veel meer gemak meester wordt van Java dan wanneer men, overcomstig het aangenomen verdedigingstelsel, den zetel van het bestuur naar het binnenland overbrengt; maar tevens dat Q. twee zaken heeft verward: de kosten, die onze verdediging in het binnenland met zich brengen en die van de overbrenging van den bestuurszetel. Hospitalen, arsenalen, enz. zal men in elk geval in het binnenland moeten aanleggen, als men er aan denkt daar troupen te legeren en de verdediging voort te zetten nadat een vijand Batavia heeft genomen. Doet men dit niet, dan zet men alles op ééne kaart en zou bij een oorlog het lot van Batavia over het bezit van Java beslissen en men eene herbeuling kunnen zien van hetgeen in 1811 gebeurd is. Naar onze meening is het derhalve raadzaam in vredetijd den bestuurszetel te verplaatsen en zoo min mogelijk aan de tijden van gevaar over te laten, want dan is het te laat, een woord dat op staat- en krijgskundig terrein noodlottig is. Zelfs afgescheiden van de vraag, of men Batavia door inundatiën verdedigen kan, mag het bestuur zich niet aan eene strandplaats blijven ophouden.

En wat nu het prestige betreft, dit zal geene schade lijden, wanneer men alles langzamerhand voorbereidt. De inlander is zoo dom niet, dat hij onze voorbereidingen niet zou opmerken. Batavia zal echter de hoofdplaats blijven, al verlegt men den bestuurszetel, evenzeer als Amsterdam en Parijs hoofdsteden zijn, al is de bestuurszetel elders geplaatst. R.

• Zeer geachte redakteur!

Dat men onder de tegenwoordigen, ja zelfs jonge Residenten, nog verstokte behoffaanmannen aantreft op economisch gebied kan blijken uit 't volgende.

Een dier hoofdamtmanen beweerde onlangs, dat eene meerdere productie van tin op Banka hoogst nadeelig zou zijn voor 't Gouvernement, daar de prijs van dit artikel zoodanig zou dalen dat 't Gouvernement spoedig verlies in plaats voordeel van dit thana zou winstgevend eiland zou trekken.

Jammer, dat deze Resident niet een honderdtal jaren geleden het licht aanschouwd heeft, daar hij de ideeën van de voormalige Compagnie met zooveel juistheid teruggreef. Zeer zeker zou hij nu nog genoemd worden als iemand die uitmuntte in scherpte van blik en juistheid van oordeel.

PALEMBANG, 1 Maart.

GOVERNEMENTS-BESLUITEN, BENOEMINGEN ENZ.

IN NAAM DES KONINGS!

DE GOVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Den Raad van *Nederlandsch-Indië* gehoord;

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, Salut!

doet te weten:

Het H. J. wenschende gevolg te geven aan het verlangen van het Opperbestuur, om, krachtens bijzondere machtiging des Konings alancog in te trekken de hieronder vermelde instruktie voor de epiers bij het hoog-gerechtshof van — en de raden van justitie in *Nederlandsch-Indië*;

Lettende op de missive van den Minister van Koloniën, dd. 18 September 1871, la. AAK, no. 28/1840, en op de artikelen 20, 29, 31 en 33 van het reglement op het beleid der Regeering van *Nederlandsch-Indië*;

Heeft goedgevonden en verstaan:

Met inschekking van paragraaf I der ordonnantie van 3 Juni 1871 (Staatsblad no. 78), alsoog krachtens bijzondere daartoe verkregen machtiging des Konings, hietten werking te stellen de instruktie voor de epiers bij het hoog-gerechtshof van — en de raden van justitie in *Nederlandsch-Indië*, gearresteerd bij het besluit van Kommissarissen-Generaal over *Nederlandsch-Indië*, van den 10den Januari 1819, no. 6 (Staatsblad no. 20).

En, opdat niemand hieraan onwetendheid voorwaarde, zal deze in het staatsblad van *Nederlandsch-Indië* geplaatst en voor zoo veel nodig, in de Indische en Chinese talen aangeplakt worden.

Hiet en beveelt voorts, dat alle hooge en lage kollegiën en ambtenaren, officieren en justitiëren, ieder voor zoo veel hem aangaat, van de slyde naleving dezer de hand zullen houden, zoodat eenglykheid of onzekerheid des persoons.

Gedaan te Buitenzorg, den 28sten Maart 1872.

LOUDON.

De Algemeene Secretaris,

VAN HARENCAERPEL.

(Staatsblad no. 60.)

EXTRAKT uit het Register der Besluiten van den Gouverneur-Generaal van *Nederlandsch-Indië*.

BUITENZORG, den 30sten Maart 1872 (No. 8.)

(Staatsblad no. 62.)

Gelezen, enz.;

De Raad van *Nederlandsch-Indië* gehoord;

Is goedgevonden en verstaan:

Te bepalen, dat in het Staatsblad van *Nederlandsch-Indië* zal worden geplaatst de verklaring op 11 Januari 1872 uitgewisseld tusschen den Minister van Buitenlandsche Zaken en den Gezant van het Duitsche Rijk te 's Gravenhage, nopens de toepassing der bepalingen van de konsulaire overeenkomst, den 16 Juni 1856 met Pruisen gesloten, op de consuls van het Duitsche Rijk in de *Nederlandsche* koloniën en overzeesche bezittingen;

leidende die verklaring, als volgt:

Déclaration.

Sa Majesté l'Empereur d'Allemagne ayant déclaré, que les fonctionnaires consulaires de la confédération Allemande du Nord dans les colonies Néerlandaises, ont été remplacés par ceux de l'Empire Allemand, et ayant manifesté le désir de rendre applicable aux Agents consulaires du dit Empire les dispositions de la convention consulaire conclue le 16 Juin 1856 entre les Pays Bas et la Prusse;

et Sa Majesté le Roi des Pays Bas, désirant acquiescer à cette demande, les soussignés, à ce dûment autorisés, sont convenus qu'à dater du jour de la signature de la présente déclaration, les stipulations de la convention susdite seront applicables aux consuls Généraux, consuls, vice-consuls et Agents consulaires de l'Empire Allemand, et que les mots «de l'Empire Allemand» et

«Empire Allemand» seront substitués aux mots «Pruisien» et «Prusse» partout où ces dernières expressions se trouvent dans la convention susdite.

Fait à la Haye, ce onze Janvier de l'an mil huit cent soixante douze.

Le Ministre des Affaires Etrangères,

L. GERICKE. (L. S.)

L'Envoyé Extra-ordinaire et Ministre Plénipotentiaire de Sa Majesté l'Empereur d'Allemagne,

PERPONCHER (L. S.)

Abschrift, enz.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal

De Algemeene Secretaris,

VAN HARENCAERPEL.

Civiel Departement.

Ontlagen:

Uit 's lands dienst, de deurwaarder bij den landraad der stad en voorsteden van Batavia P. G. M. van Abkoude.

Eervol, uit zijne betrekking, onder toekenning van wachtgeld, de griffier bij de landraden te Toeloeang-agong en Trenggalek (Kediri) H. Bout.

Op verzoek, eervol, wegens ziekte, als buitengewoon substituut-griffier, buiten bezwaar van den lode, bij den landraad te Sidoardjo (Soerabaja) H. J. Walssae.

Benoemd:

Tot assistent-resident van Koetoardjo (Bogelen), de assistent-resident van Ambal (Bagelen) H. van Amstel.

Tot tweeden substituut-griffier bij den raad van justitie te Batavia, de derde substituut-griffier bij dien raad mr. A. W. C. Verweij.

Tot griffier bij de landraden te Toeloeang-agong en Trenggalek (Kediri), de ambtenaar op wachtgeld P. C. D. Dutrieux, laatstelijk die betrekking bekleed hebbende, thans tijdelijk als buitengewoon substituut-griffier bij gemelde landraden werkzaam.

Tot tweeden kommis bij den ontvanger der in- en uitvoerrechten te Batavia, de kommis-boekhouder bij den ontvanger der in- en uitvoerrechten te Pasoeroean J. C. Mejer.

Tot kommis-boekhouder bij den ontvanger der in- en uitvoerrechten te Pasoeroean, de ambtenaar op wachtgeld A. G. P. van Raemdonck, laatstelijk derde kommis bij de sedert opgeheven afdeling «Bijwerken der algemeene boeken en rekeningen loopende tot en met 1866» van het departement van financiën.

Departement van Oorlog.

Verloend:

Den tweearig verlof naar Nederland, aan den luitenant-kolonel der genie J. Schüfer.

Beyorderd:

Bij het Wapen der Genie.

Tot luitenant-kolonel, de majoor J. P. Ermeling.

Tot majoor, de kapitein M. C. van Daalen Wetters

Tot kapitein, de eerste luitenant E. B. Kielstra.

*Door den Kommandant van het Leger en Chef van het Departement van Oorlog in *Nederlandsch-Indië* zijn:*

Geplaatst:

Infanterie.

Bij het 6e bataillon, als adjudant, de 1e luitenant H. W. F. Tramburg, van het bataillon.

Bij het substituutkader te Batavia, de 1e luitenant J. F. L. Schneider, omlange uit Nederland van verlof teruggekeerd.

Overgeplaatst:

Infanterie.

Bij het 2e bataillon, de 1e luitenant P. van Kakum, van de garnisoens-kompagnie van Bantam.

- Bij het 12e bataillon, de kapitein J. A. Gasek ;
 Bij het 15e bataillon, de 1e luitenant J. H. A. Ussel de Schepper; beiden van het garnizoens-bataillon van Sumatra's Westkust en onderhoorigheden.
 Bij het garnizoens-bataillon van Sumatra's Westkust en onderhoorigheden, de 1e luitenant P. J. Vos, van het 15e bataillon.
 Bij het garnizoens-bataillon der West-Afdeeling van Borneo, de kapitein P. van Drimmelen, van het 9e bataillon.
 Als instrukteur bij de militaire school te Meester-Cornelis, de 2e luitenant W. A. Schneider, van het 9e bataillon; zullende hij als zoodanig bij zijn wapen worden gevoerd à la suite.

Hersteld in activiteit.

Militaire Administratie:

De 1e luitenant kwartiermeester op non-aktiviteit H. J. Maasland.

Genie:

De mejoor op non-aktiviteit A. J. H. van Kappen, — zijnde hij in verband daarmede geplaatst als onder-direkteur der genie in de 1e militaire afdeeling op Java.

Departement der Marine.

Ontelagen:

Op verzoek, eervol, uit 's lands dienst, de hoofd-ingenieur bij het vak van scheepbouw, eerst-aanwezend ingenieur bij het marine-etablisement te Soerabaya H. M. F. van Cleef.

Eervol, uit 's lands dienst, wegens lichaamsgebrek, met behoud van recht op pensioen, de eerste machinist bij de gouvernements marine G. J. M. Butteliog.

Batavia.

30 Maart 1872.

Omtrent de arrestatie van den vermeenden Radhen Moestapha, die dezer dagen van Bandung govankelijk naar hcrwaarts is overgebracht en in de Stadsboeien in verzekerde bewaring is gezet, vernemen wij het volgende.

Bedoelde Radhen Moestapha zou de persoon zijn, die op 3 April 1870 te Tamboen (Bekassie) als een der aanvoerders van de kwaadwilligen heeft geëgeerd bij den moord op den Assistent-Resident van Meester-Cornelis, wijlen mr. de Kuyper en den Schout van Bekassie Maier.

Voor eenige maanden zou Radhen Moestapha, alias Bangou, alias Noorassan, zich hebben opgehouden in de kampong *Passer Djambi*, district *Tjisondarie* (Bandong), bij een heilig graf van een Regent. In zijn levensonderhoud wist hij te voorzien door toevoer van zijne ouders en door de offers, welke de bevolking aan dat graf kwam brengen.

Op zekerer tijd wist hij van den inlander Bapa Arwia, woonachtig in de kampong Tjidjendo (Bandong) eens som van f 150 ter leen te verkrijgen. Hij deelde hem mede, dat hij de beruchte Radhen Moestapha was en dat geld slechts noodig had voor drie maanden, om naar Mekka ter bedevaart te gaan en terug te keeren.

De f 150 werden Moestapha ter hand gesteld; maar daarmede niet tevreden wist hij van eene afwezigheid van Arwia gebruik te maken en uit diens kast nog f 50 te stelen.

Arwia gaf van dien diefstal kennis aan den Djaksa en Wedono van Bandong, die onmiddellijk den pendalang Arsiam gelastte Radhen Moestapha zoo mogelijk te arresteeran, hetgeen dezen ook is gelukt.

Bij zijn eerste verhoor erkende Moestapha, dat hij om dat geld te bekomen werkelijk den naam van Radhen Moestapha had gebezigd.

De djaksa had gedurende zijne preventieve gevangenhouding in het geheim middelen beraamd om door medegevangenen te beproeven, of Moestapha voor de waarheid zou willop uitkomen. Dit gelukte in zoover dat Moestapha een relaas van het voorgevallene te Tamboen (Bekassie) gaf, van 't begin tot aan de arrestatie te Kalie Abang, waar

hij, volgens zijne verklaring, door een der kampongbewoners in bescherming was genomen en des nachts van de duisternis gebruik maakte om te ontvluchten naar Tegalwaroe (Krawang). Die vlucht gng met veel moeielijkheden gepaard, daar hij, bevreesd om den grooten weg te passeeren, zich een weg heeft moeten banen door bosschen en wildernissen. Ondanks die bezwaren bereikte hij de Preanger-Regentschappen en vestigde zich aldaar onder den naam van Rangon, alias Noorassan, maar steeds beducht voor ontdekking, zwierf hij van dessa tot dessa, van kampong tot kampong.

Zijn signalement, de merkbare teekenen aan voorhoofd en beenen, zijn knevel, baard en gestalte komen geheel overeen met de afgelegde verklaringen van deelnemers aan de bijeenkomsten van de beide van de Tamboensche ongeregeldheden hetgeen de hoop doet voeden dat de aangehouden Radhen Moestapha ditmaal de werkelijke en sedert lang gezochte misdadiger is.

Tot heden blijft hij hardnekkig ontkennen die man te zijn.

3 April 1872.

Gister morgen is alhier het stoomschip *Prins van Oranje*, kapitein Braat, aangekomen, na in acht etmalen de reis van Galle hcrwaarts te hebben volbracht.

Men moge veel zeggen over het kosmopolisme van den Nederlander in de kolonien, over zijn protesteeren en fulmineeren tegen het moederland, wanneer wij zoo menige stiefmoederlijke bejegening ontwaren, — er leeft in ons nationaal gevoel. Het bewijs ligt mede daarin, dat toen niemand er alhier aan gedacht had een of ander blijk van deelneming te geven aan de feestviering, die in Nederland op 1 April zou plaats hebben en waaraan wij geene andere beteekenis gehecht willen hebben dan de herdenking van 300jarig onafhankelijk bestaan, 5 à 600 personen, heeren en dames, waaronder de resident en verscheidene hoofdofficieren, aan de uitnoodiging gevolg gaven om zich in het instituut van den heer Weijhenke, op Noordwijk, te vereenigen.

Daar zou eene nieuw gebouwde gymnastiezaal worden ingewijd, ten dienste van de 140 leerlingen van deze uitmuntende inrichting van bijzonder onderwijs, waar sedert jaren de Bataviasche jeugd hare eerste vorming geniet.

In onze dagen, na men gezegd heeft, dat het de onderwijzers zijn, die den grooten slag deden winnen, waardoor Duitschland's eenheid gevestigd werd en die de overwinningen van Germanis op zijn ouden mededinger voorbereidden, was het niet oneigenaardig dat van het hoofd eener inrichting van onderwijs eene uitnoodiging kwam, zooals die gedaan werd.

Hij had de beteekenis daarvan nader uiteengezet in het volgende geleghenheids-vers, — dat door de leerlingen gezongen werd.

1572-1872.

WIS: "de Zilvervloot."

Heb je al gehoord, wat z'in Holland nu doen,
 Heel Nederland met Oranje?
 Men denkt aan een strijd zoo vermetel en koen,
 Den martelaarsstrijd met Spanje.
 Hoeze! Hoeze!
 Wij vieren feest ook ma!
 Die strijd was toch heel groot!
 Die strijd was toch heel groot!
 En redde Holland uit bittren nood. (bis).

't Is er nu al drie honderd jaren geleden,
Den datum van d'eersten Aprille,
Dat jaichtoonen klonken door gansch Holland heen
„Heer Alva verloor zijne Brille!“
Hoezee! Hoezee!
enz.

Al is ook de Oost ver van Holland van daan,
Wij juichen tóch hier graag mede,
Wij blijven bij 't feest niet zoo droogjes maar staan,
En roepen „hoezee!“ voor 't verleden.
Hoezee! Hoezee!
enz.

De heer Weijhenke leidde de gymnastie-les in door er op te wijzen, dat in den strijd tegen Spanje ontegenzeggelijk heldenmoed en volharding was ten toon gespreid. In onze dagen geldt meer en meer kennis is macht. Hij was er van overtuigd, dat mocht Noerland's vrijheid en onafhankelijk bestaan weder bedreigd worden, ook ons geslacht, al noemt men het soms verwaterd, het uiterste zou wagen. Om dat te kunnen doen, mocht echter de jeugd niet alleen intellectueel, maar ook fysiek ontwikkeld worden. Daartoe dienden de lichaams oefeningen. Men moet evenzoer de aandacht wijden aan het lichaam als aan den geest, men diende jongens te doen exerceren en de gymnastie beoefenen, wilde men een gezond en krachtig geslacht zien optreden. Hij had vooral het oog op het hygiënisch beginsel, want hij voedde de hoop dat meer en meer het begrip ingang zou vinden, dat alle volkeren broeders waren. Daarom verheugde hij er zich over, dat terwijl drie eeuwen geleden Nederland en Spanjaard als geworven vijanden tegenover elkander stonden, thans een Spanjaard in deze plaats de jeugd krachtsontwikkeling leerde. Maar die oefeningen moesten ook strekken om in de ure van gevern Vaderland en Oranje te kunnen dienen, zoodoende onze voorouders dat met zoovele opofferingen gedaan hadden.

Het welingerichte lokaal, dat smaakvol gedecoreerd was, werd vervolgens door den heer Canargo ingewijd door eene les in de gymnastie aan de leerlingen van het instituut. Ook defilerden zij vervolgens met muziek over het ruime terrein, dat met gas en lampions verlicht was. Van buiten prijkte daar eene schitterende guilaminatie met de jaartallen 1872—1872, terwijl het verdere terrein met lampions verlicht was, hetgeen een goed effect maakte. De muziek van de schutterij deed zich nu en dan hooren en gretig werd later van de gelegenheid gebruik gemaakt, toen de nationale klanken door die van flinke dansmuziek vervangen werden, om in de ruime zalen het danscensot tot te vieren.

Van alle zijden werd den heer Weijhenke welverdiende dank betuigt voor de moeite, die hij zich gegeven had om het feest van 1 April mede te doen vieren. Een goed denkbeeld werd op eene wijze uitgevoerd, die lang in herinnering zal blijven. De voldoening, die zooveel met warmte te kennen gaven, zal den heer Weijhenke ruimschoots beloonen voor de zorgen, die hij zich getroost heeft om deze bijeenkomst *à l'improviste* een recht feestelijk karakter te doen dragen.

Aan de nieuwe gymnastie-zaal is een eigenaardig karakter toegekend. Moge zij lang aan het beoogde doel beantwoorden, zooals de geheele inrichting van den heer Weijhenke reeds zelfert jaren aan de ontwikkeling van de jeugd alhier dienstbaar is.

3 April 1872.

Het Haagsche *Dagblad* is, in eigen oog, onfeilbaar en spot gnarne met anderen. De redactie namk zich in een der met de jongste mail aangekomen bladen vroolijk over de vertaling, die de *Jarabode* van een onverstaanbaar telegram heeft gegeven.

Nu is de heer Busken Huët in staat een blad te redigteren, al wist hij, met anderen, niet, dat zeker Engelsch parlementslid Braud heet en dat deze dus bedoeld werd met hetgeen men overseinde: *braud speaker*, aan het slot van eenige berichten, die daarmede niets gemeen hadden.

Wij moeten den heer Busken-Huët ten dezen in bescherming nemen.

Wat moet men echter van het *Dagblad* zeggen, dat een indisch blad op die wijze de les leest, maar in zijn nummer van Vrijdag 16 Februari jl. het volgende over den moordenaar van lord Mayo, onder de rubriek *Engeland*, bevat:

„De sluipmoordenaar werd dadelijk gevat. Hij heet Schere Ali, is *alsoo* een Muzelman en afkomstig uit het vroeime gebied aan gene zijde der grenzen van Peshawar, *das naar alle waarschijnlijkheid een geboren Afrikan.*“

Heeft de redactie van het *Dagblad*, het orgaan van de konservatieven op koloniaal gebied, nooit eene kaart van of een boek over Britsch-Indië in handen gehad? Weten die lieden niet, dat de provincie Peshawar of Peshawar aan de N. W. grenzen van het Britsch-Indische rijk te vinden is, en dat eene belangrijke stad en vesting van denzelfden naam op den weg van Hindostan naar Cabul en Korassan door de Khyber-pas gelugen is? Men heeft er blijkbaar geen oogmerk aan gedacht, dat de moordenaar afkomstig is uit de onafhankelijke bergstruck, grenzende aan Britsch-Indië, bewoond door Affghanen, waar Russen en Engelschen invloed trachten te verkrijgen; in den Haag heeft men uit een Duitsch blad eene misselijke vertaling geleverd van een stukje, dat men onder de rubriek *Engeland* vond. De spelling van naam en plaats wijst dit uit.

Dat is niet vergeeflijk van de zijde van een blad, dat met Busken Huët een loopje neemt over een telegram uit Europa, terwijl het in het reeds genoemde nummer zelf bij gissing een overgeseind bericht vertaalt, waarin o. a. van de *reiscoude* gesproken wordt, die op Java door de overtroomingen schade zou geleden hebben. Het *Dagblad* spreekt daarbij van eene *nieuwe telegrafische hyroglyphe* van Renter afkomstig, die in Europa ontvangen was.

In de *Jav. Cour.* komt voor een ordonnancie, waarbij een nieuw tarief van justitiekosten en salarissen bij de landreder op Java en Madara wordt vastgesteld.

Onderwijzers-Vereeniging „Onderling Hulpbetoon.“
Ultimo Maart 1872. Batig saldo . . . f 22372.54.

In de *Jav. Cour.* komt voor eene nadere opgave van den uitslag van in 1872 gehouden uitbestedingen van uitvoering of levering van materialen, ten behoeve van *twaalf* militaire werken. *Eén* uitbesteding *alechts gelukte, elf mislukten.*

Bij de *Jav. Cour.* zijn gevoegd staten, aanwijzende den in- en uitvoer van rijst en padie naar en uit de havens van Java gedurende de maand Januari 1872.

De directeur van Financien brengt ter kennis van belanghebbenden,

dat de volgende inschrijving voor den verkoop van Gouvernements wissels op het Departement van Kolonien zal plaats hebben,

op *Dingsdag*, den 7den Mei aanstaande;

dat het bedrag van wissels, waarvoor bij die gelegenheid kan worden ingeschreven, wordt gesteld op vijf maal honderd duizend guldens.

In No. 3 van het *Tijdschrift van het Indisch Landbouw-Gewooschap* komen de volgende opstellen voor:

Wat is ons doel. Door J. Red. Het beklamsrecht. Door H. Joh. Sand. De landbouw in de bergstreken. Door R. N. d'Abot. Merinoschape op Java. Door E. Diep bewerken van den grond. Medegedeeld door den heer Rooda van Kijzinga; Middelen tegen de versielingen der gamsies in de jonge koffie-aanplant. Door P. Santé; Maai-machines; Landbouw-wetgeving. Door Mr. W. B. Bergman; Teinbouw. Door John.

— Gedurende Januari II. werd op de bezittingen buiten Java en Madura ontvangen:

aan invoerrecht	f	25,297.74
„ uitvoerrecht	„	26,272.82
„ pakhuishuur	„	2,022.00
„ konsumentrecht op tabak	„	2,999.43
te zamen	f	56,692.08

Hiervan is terugbetaald:

aan uitvoerrecht	„	985.08
----------------------------	---	--------

zoodat de werkelijke ontvangst heeft bedragen

in f	55,707.00
of f	13,047.56 minder dan in Januari 1870 en
„	9,473.05 „ „ „ 1871.

164. Inzake verschil moet voornamelijk worden toegescreven aan de belangrijk mindere ontvangst van invoerrecht te Padang.

De opbrengst van het te voer op den spoorweg Batavia — Buitenzorg over de maand Januari 1872 is geweest, als volgt:

	Aantal of gewigt.	Opbrengst.
Gewone reizigers	1ste klasse	266 f 320.40
	2de „	2969 „ 793.50
	3de „	10031 „ 1602.10
Suppletiegeelden.	— „	6.30
Huizen	— „	11.50
Koopmansgoederen	kilo 1,112,000 „	143.—
Diverse	— „	20.—
Totaal	f	2298.20

(Jan. Cour.)

Sawarang, 26 Maart. *Schaarschte*. De rijstprijsen blijven steeds op eene ongewenschte hoogte staan. De 2de soort geldt f 11,— de 1ste soort is voor niet minder dan f 12,— verkrijgbaar.

Ook dedak — rijstarenen — is niet dan voor buitenspreijge prijzen verkrijgbaar; die duurte wordt toegeschreven aan de rijstschaarste, waardoor de armoedige Javanen van dedak een soort van brood maakt om het te nuttigen.

Militaria. Wij vernemen dat de 1ste luitenants der Infanterie C. J. van den Vrijhoef en J. Sterk naar Singkawang zijn overgeplaatst.

Men vermoedt dat deze overplaatsing in verband moet staan met eenige ongeregeligheden die hebben plaats gehad te Singkawang en waardoor eene overplaatsing van bijna alle officieren aldaar is noodig geoordeeld.

Uit Solo schrijft men ons:

Hat er op Java nog vreemde dingen gebeuren, bleek in den avond van 20 op 21 dezer hier weer. Acht of negen Javaantjes namelijk, uit de dessa Kedoeng-Nanka zijn aan het steenigen gewest van een man uit de dessa Kedoeng-Pelen, omdat hij gogo wilde stelen, en zij hebben oudtestun. In de strafafening voortgezet, totdat hij zoo goed was als dood. Als de Resident aan die acht Java-

nen-eens nadrukkelijk deed ondervinden, dat niemand hier zijn egen rechter mag zijn, zou hij een goed werk verrichten. Acht Javanen kunnen toch wel één velddief in handen krijgen, zonder hem eerst heel of half dood te steenigen?

Sawarang, 27 Maart. *Rechtspraak*. De Chineezen Lie Sont Tien, Koc Boen Koei en Koa Boen Tjoan eertijds preventief gevangen gehouden, omdat zij verdacht werden valseche bankbiljetten in omloop te hebben gebracht, zijn gisteren bij de politierol wegens gebrek aan bewijzen vrijgesproken en op vrije voeten gesteld. Bijna zeven maanden had de politie noodig, om tot de ontdekking te komen dat de zaak kourang leug was!

Telegrafie. Opnieuw ondergaat het telegraafnet een niet onbelangrijke uitbreiding; er wordt voor rekensing van den staat een nieuwe lijn aangelegd langs den spoorweg Samarang — Solo — Djoeja, en een andere van Djoeja over Somapel naar Poerwadjo.

Vooral waarschijnlijk met het oog op de internationale telegrafische communicatie, heeft de Ingenieur die tot heden zijn standplaats te Samarang vond, zijn bureau naar Solo overgebracht. Zijn werkkring omvat de kantoren te Samarang, Salatiga, Ambarawa, Solo en verder de lijn van Banjarnas tot Modjokerto. De Ingenieur in de te afdeling blijft te Soerabaja, en heeft zorg te dragen over de lijn die van Banjoewangi tot Samarang loopt, terwijl de Ingenieur te Cheribon waakt voor de lijn die zich van de Preanger langs de Noordkust tot Samarang uitstrekt.

(Loc.)

Sawarang, 26 Maart. *Bandjir*. Ook gister avond genoot Samarang weder van den bandjir. Intusschen is een der speciale bandjir-ingenieurs hier de vorige week aangekomen en ook de andere wordt ten spoedigste verwacht.

De regering en de waterstaat spelen er thans niet mede; dit dient met dankbaarheid te worden erkend.

Sawarang, 27 Maart. Men herinnert zich wellicht, hoe eenigen tijd geleden aan den boom alhier werd aangehouden een vrij aanzienlijke partij lijswaden, aan het adres van zekere bekende firma alhier gekonsigneerd, op grond dat de kwaliteit der goederen welke die firma trachtte te importeeren, niet overeenkwam met de daarvan aan het tolkantoor gelane aangifte, en er hier van vergissing geen kwestie was.

Het openbaar ministerie procedeerde tegen den importeur, maar de raad van justitie ontzegde dit zijn eisch. In kasatie werd echter de confiscatie der goederen ten voordeele van den laide uitgesproken.

De hierdoor gevoelig getroffen firma diende daarop een rekest in tot vrijstelling, maar dezex dagen ontvingen wij het bericht dat dit verzoek was gewezen van de hand. De les is dus gevoelig; niet alleen in naam, maar bovendien in de beurs. Zal zij helpen? De europeesche handel zelf behoort op te komen tegen dergelijke praktijken van de zijde zijner kollegas: welk gewicht kan er bijvoorbeeld anders worden gehecht aan zijn protesten, omtrent het slechte tol-toezicht aan de kustplaatsen, waardoor arabieren en chineezen in de gelegensheid komen om op groote schaal te smokkel en de markt tegen lagen prijs met goederen te overstroomden, zoodat de eerlijke handel onmogelijk kan bestaan?

Sawarang, 28 Maart. *Wraak*. Ons wordt verzekerd dat de *Australia Packet* heden nog op dezelfde plek der kust ligt als waar zij zich tijdens den verkoop bevond.

Bevoegde deskundigen beweren dat het lang geene gemakkelijke taak wezen zal om haar vlot te krijgen.

Rijst. Volgens berichten door voornamelijk Chinese handelaars hier ter stede uit China ontvangen, zou aldaar eene groote schaarste aan rijst bestaan.

Verscheidene schepen zouden dienstengevolge uitgerust worden tot het opkopen van dat levensmiddel te Bangkok en Siam.

Daar het vermoedelijk te verwachten is dat ook schepen herwaarts zullen gezonden worden om zich hier daarvan te

voorzien, hopen wij, met het oog op de schaarste van dat produkt, dat de regering tijdig maatregelen neeme om dien uitvoer te beletten. (Soer. Cour.)

Soerabaja, 22 Maart. Particuliere berichten uit het Malioensche melden ons dat aldaar door de vele hevige regens aanzienlijke schade aan de kofficeaanplantingen en andere gewassen is veroorzaakt. (Soer. Hbl.)

Soerabaja, 29 Maart. Naar wij met zekerheid vernemen, is de Resident van Soerabaja op heden gemachtigd, om met die suikerfabrikanten in deze Residentie, welke overoorswaardelijk zijn toegetreden tot de hun aangeboden nieuwe contractvoorwaarden, onvermijdelijk notariële overeenkomsten te doen sluiten.

Dezer dagen is de suikerfabriek Boedoran, in de residentie Bezoeke, verkocht aan den heer Th. Etty voor f 500/m.

(Soer. Cour.)

Soerabaja, 30 Maart. Tabaksonderneeming Jackhuat. Drie rechten van opstal hebben te samen opgebracht de som van f 2536. Kooper de heer Nujsink, administrateur van Kendal Payak.

De twee overigen zijn verkocht voor / 916 aan de heeren Nujsink en Blokhuis, laatstgenoemde administrateur van Tanawangie.

De inventaris, afzonderlijk opgemaakt, bracht op / 1978,75.

Gisteren avond arriveerde alhier het Engelsche schip Grenada, kap. Fadzeau, hetwelk omstreeks 400 Eng. mijlen ten zuiden van Java's zuidoosthoek in een orkaan het geheele tuig en roer verloor. Genoemd schip is te Banjoewangie binnen gevallen, van waar hetzelfde door een der sleepbooten naar hier is gebracht. De kapitein van de Grenada rapporteert nog, een paar dagen na den orkaan nog een schip misteloos gezien te hebben waarvan men evenwel naam of vlag niet is te weten kunnen komen. Dit schip was evenzeer onder noodtuig en koersde om de Noord.

(Soer. Cour.)

ALGEMEEN OVERZICHT.

Het communisme, wat het grondbezit op Java betreft, vindt in Nederland voorstanders onder mannen, die in elk ander opzicht van communisme en socialisme niets willen weten. Zelfs de heer Thorbecke nam het gemeente-grondbezit in 1866 in bescherming tegen het toekennen van Westerschen eigendom. De tegenstanders van hervorming in Indië hangen telkens nog steeds de roerendste tafereelen op van de voordeelen en weldaden, die uit het communiaal bezit voortvloeien; zij spreken van plannen om den inlander zijn grond te ontweldigen, zoodat hij proletarier zal

worden, terwijl hij thans door het bezit van zijn aandeel in den grond voor gebrek behoed zou zijn.

Met het oog op de bevolkings-statistiek heeft dr. P. Bleeker meermalen betoogd, dat bij de toeneming van de bevolking het communiaal bezit er noodwendig toe leidde gebrek te doen ontstaan en dat vele tegenwoordige grondbezitters eigenlijk reeds proletariërs zijn.

Van de drie landbouw-genootschappen op Java geeft het Bataviasche het minst teeken van leyen. Dit volgt in dien zin de Samarangsche vereeniging van dien aard. De Solosche maatschappij geeft blijken van meer levenskracht, behalve door de organisatie van een landbouw-congres, ook door het Tijdschrift van het Indisch Landbouw-Genootschap, onder redactie van den heer F. A. Enklaar van Guericke. De eerste jaargang bevatte groote verscheidenheid van opstellen. No. 3 van dezen jaargang verdient zeer de aandacht, onder meer door een opstel van mr. W. B. Bergsma, over „Landbouw-wetgeving.”

De schrijver werpt een blik op de agrarische toestanden van Midden-Java, in verband tot het onderzoek naar de rechten van den inlander op den grond, dat plaats gehad heeft. Opmerkelijk is dat hoe meer bijzonderheden omtrent den toestand bekend worden des te meer bevestigd wordt hetgeen van liberale zijde sedert jaren is beweerd.

De heer Bergsma wijst op het verschijnsel, dat voortdurende en toenemende verhuizing van gezeten landbouwers, hoofden van gezinnen, plaats heeft, hetgeen uiterst zeldzaam is in gewesten, waar thans privaat bezit bestaat. Dit neemt men het sterkst waar in de volrijkste gewesten met vruchtbaren bodem. Waarom geschiedt dat? „Het valt zamen met steeds grootere versnippering van den bebouwbaren grond onder de deelgerechtigde ingezetenen.”

De heer Bergsma zegt:

„Reeds lang heeft men gewezen op de onevenredige toename van de bevolking in vergelijking met de uitgestrektheid van in kultuur gebrachte gronden, welke de statistiek aantoonde, maar zonder de toestanden in de dessa's zelve na te gaan, en zich van die volkomen rekenschap te geven. Vraagt men oude landbouwers in streken, die reeds lang in ontginning zijn gebracht, naar de hoegrootheid der sawa-aandeelen, die zij of hunne vaders vroeger bezaten, dan blijkt het dat die aandeelen in den regel de dubbele uitgestrektheid bedroegen van de tegenwoordige, en ook in zeer vruchtbare streken wel twee bouws groot waren. Sedert is, ten gevolge van de werking der voorschriften van het gouvernement omtrent gelijke verdeling der gronden onder al de ingezetenen eener dessa, bij de voortdurende sterke toename der bevolking die van den landbouw leeft, en die nood een ander bedrijf kiest, de versnippering der gronden en verkleining der aandeelen zoodanig toegenomen, dat achteruitgang in welvaart bij de landbouwende klasse daarvan het onvermijdelijk gevolg is. Als de vader met zijn gezin nog een ordentelijk bestaan had met een sawa-aandeel van 600 □ roeden, dan moet de zoon die slechts 400 heeft, ter nauwernood in zijne nooddrift kunnen voorzien, en zal de kleinzoon wel bij 200 of 250 gebrek lijden, als hij geen ander bestaansmiddel heeft.

„En dat ik hier niet maar van veronderstellingen spreek, die in eens verre toekomst liggen, bewijzen de uitkomsten van het gemelde onderzoek, die aan eenigen onder de tegzake geraadpleegde inlandsche hoofden op Midden-Java aanleiding gaven voor te stellen, dat het gouvernement zonde verbieden, om verder te gaan in de verdeling der sawa's als tot aandeelen van een halve bouw. In een aantal dessa's in de Kadoc b. v. is de verdeling er reeds bomen, en daar worden zelfs sawa-bezitters gevonden met aandeelen van 60 □ roeden grond.

„Ik heb gezegd dat de gelijke verdeling van gro

ontstaan is ten gevolge van de voorschriften van het gouvernement. In de oud-Javaansche maatschappij was van verdeling der gronden onder de ingezetenen en van rechten der gezamenlijke ingezetenen eener dessa op die gronden geene sprake; er waren toen bezitters van gronden krachtens ontginning en bebouwers van gronden, die ontgonnen waren op last van den vorst of zijne gedelegeerden, die afgestaan werden door hem die het recht had van belastingheffing tegen een zekere jaarlijksche opbrengst in geld, product of arbeid. De landbouwer die aannam dat jaarlijksch bedrag te voldoen, kon niet anders zijn als een gezeten man, in het bezit van vee en van sajat's (afhangelings). De stukken grond die ter bebouwing werden uitgegeven en die de bebouwers behielden *zoolang als zij aan Assas verplichtingen voldeden*, waren in uitgestrektheid evenredig aan ieders vermogen, maar altoos groot genoeg, om het gain van den bebouwer zelven met die van min of meer talrijke onderhoorigen te voeden.

Men vond dan ook destijds in de dessa's, behalve den stand der grondbezitters, een zeer groot aantal individuen, die of geheel of in zekere mate van dien eersten stand afhankelijk waren, en die door inspanning en vlijt zich tot den grondbezittenden stand konden opwerken. In stede daarvan vindt men thans in de gouvernementslanden, met uitzondering van de zonen of schoonzonen, die hunne vaders of schoonvaders na een of twee jaar bijwoning vervangen, geen afhangelingen meer, althans geen bijzonderen stand van de zoodanigen: er is volkomen gelijkheid, gelijkheid van rechten en verplichtingen, gelijkheid van welvaart, die men welhaast gelijkheid van armoede zal kunnen noemen, met het eenig onderscheid, dat er sawahbezittende landbouwers zijn met twee stuks ploegvee, met slechts één stuk en met geen vee; niet-sawahbezittende lieden met een span ploegvee zijn er in den regul beter aan toe dan de laatstgenoemden.

Ik moet nog op een ander verschijnsel wijzen, dat door het grondbezit-onderzoek is aan het licht gebracht, dit namelijk dat er wel een tweede stand, zoo men wil, in de dessa's wordt aangetroffen, die echter niet uit jonge menschen, maar uit zogenaamde *djempo's* bestaat, naar de eigenlijke beteekenis van het woord, ouden en gebrekkigen, waarvan echter het meereendeel nog valide is en alleen geen sawah meer bezit, omdat het voor een jonger, meer voor den heerdienst bekwaam geslacht heeft moeten plaats maken. Terwijl in die streken waar voortduur van bezit bestaat, de ouden van dagen, gelijk het hollandsche spreekwoord zegt, zich niet uitkleeden voordat zij naar bed gaan, en de vruchten plukken van vroegeren arbeid, terwijl de jongeren hun bestaan vinden door tegen een gedeelte van het product de gronden te bewerken, treedt daar, waar het jaarlijksch afwisselend bezit plaats heeft, ingevolge de desaregeling, de vader af als deelgerechtigde, zoodra hij een zoon of gehuwde dochter heeft; gelukkig als hij ten minste een span beesten bezit, om voor dien zoon of schoonzoon den grond te kunnen bewerken, terwijl hij op diens erf blijft wonen, en al hij werkelijk te oud is om te werken door hem onderhouden wordt.

Welk een heerlijke toestand!

De kleine man hecht thans evenwel aan dese regelingen, die het uitloeijsel zijn van het landrentestelsel en de heerdiensten, omdat men veel dienstplichtigen in de dessa wil behouden.

De heer Bergsma zegt verder:

„Om het beoogd volledig te maken, zou ik ook nog den nadeeligen invloed van de gelijke verdeling met jaarlijks afwisselend bezit moeten aantoonen op de padiekultuur zelve, die bij uitnemendheid, ik behoeft het niet te zeggen, groote zorg, niet slechts voor het gewas, maar voor den bodem zelve vereischt, ter verbetering of instandhouding

van de vruchtbaarheid, ¹⁾ maar het bovenstaande zal voldoende zijn om hen, die in de meening verkeeren, dat het gemeen bezit waarborgen geeft tegen het ontstaan van het proletariaat, te overtuigen, dat het integendeel de sawahbezittende klasse zelve tot proletariers maakt, vroeger of later, en ons brengt voor een toestand die onoplosbaar is, terwijl daarentegen het ontstaan van eene talrijke klasse arbeiders, die als boerenknechts of aspirantboeren hun onderhoud moeten verdienen, een natuurlijke normale toestand is, die hoofdzakelijk door de landbouw-industrie op Java tot eene gewenschte oplossing kan worden gebracht.”

Die oplossing moet in het aansloksel worden gevonden, welke nieuwe ontginning geeft. Maar zoolang het gemeenschappelijk bezit regel blijft en de eigendom aan den nieuwen ontginner verzekerd is, houdt ook de vermeerdering der bevolking geen gelijken tred met de ontginningen. En waar dit wel plaats heeft, gaat de produktie in het algemeen desniettemin achteruit. Dit blijkt meer en meer.

De heer Bergsma behandelt verder nog den waarschijnlijksten invloed van den overgang, die thans bij de wet bevolen is, op de suikerindustrie; daarop komen wij later terug.

Wanneer wij nu evenwel zien dat er meer zijn dan de heer Bergsma, die 30 à 35 jaren noodig achten om den overgang van gemeen tot privaat bezit te doen plaats hebben dan mogen wij, zonder in het minst van zucht tot overhaasting te doen, blijken, de vraag stellen: wanneer eindelijk eens de noodige regelingen zullen worden afgekondigd, die aan de beginselen van de agrarische wet-leven moeten geven?

Eene mededeeling van anderen aard, waarop veler aandacht is gevallen, bracht de mailcourant ons dezer dagen aan. Voor den aanstaanden kursus der jongelieden, die te Breida tot officieren worden opgeleid, hebben zich 27 (zegge *zeven-en-twintig*) aangemeld, terwijl er 101 plaatsen te vervullen waren. Dat feit mag niet voorbijgezien worden noch in het moederland, waar men er van spreekt 30 à 40 miljoenen voor 's lands verdediging noodig te hebben, noch in Indie.

Het feit op zich zelf spreekt luide. Zonder verbetering van de financiële positie van den officier doen zich slechts onkelen op, die deze carrière willen volgen.

Het gehalte van het korps zal niet beter worden, wanneer men geene keuze heeft. Men zal moeten nemen wat men krijgen kan.

Het Indisch leger kan voorzeker geen groot deel van die 27 aspiranten later de epaulet zien dragen. De behoefte aan verbetering van de traktementen in Indie is te sterk aangedrongen, om uit te lokken herwaarts te komen, als men verzekerd is in Nederland eene plaatsing te kunnen krijgen. Het Indische leger zal uit zijn officierskorps derhalve meer en meer het wetenschappelijk gevormde element zien verdwijnen. Maar wat meer is, de beste sappen zullen daaraan bovendien nog worden onttrokken door het advies, dat de tegenwoordige Minister van Kolonien gegeven heeft: dat de officieren van het Indische leger, die eene verbetering van hunne positie verlangen, maar bij den burgerlijken dienst moeten overgaan.

De gevolgen van een en ander zullen intusschen niet

¹⁾ Ik kan niet nalaten om den belangstellenden lezer opmerkzaam te maken op de hoogst interessante statistische bijdrage van de Kadoe, onlangs ter Landsdrukkerij gepubliceerd en algemeen verkrijgbaar, waarin met cijfers die achteruitgang in productie in dat meest vruchtbare van al de gewesten van Java wordt aangetoond, en aan de verwaarloozing der kultuur toegeschreven. Ik kan er bijvoegen, dat in de Kadoe juist omdat de grond er zoo vruchtbaar is, hij die een kleinen lap vette grond voor zijn sandeel heeft, er alles uit haalt wat hij halen kan, onbekommerd om de schralere oogsten die zijn opvolger in het bezit zal hebben. Men zie ook *Locomotief* No. 46 (1872)."

S C H E P S - B E R I C H T E N .

Straat Sunda doorgezeild.

DATUM	VLAG	NAMEN DER SCHEPEN	GEZAGVOERDER	VAN	DATUM	NAAR
Maart... 29	Engelisch	Isis	Beer	Singapore	31 Maart	London
		Amalinde	Tunon	Indragijoe	37	Falmouth
		Egrotion	Meana	Rotavia	26	Peris
		Janot Stewart		Formosa	31	London
		Robert Kerr	McChiro	Liverpool	17 December	Singapore
	20 Duitseh	Figaro	Schuis	Ho Ho	10 Maart	Palmouth
	30 Fransch	St. Philibert	Makow	Singapore	24	Mauritius
	Amerikaansch		Pogewler	Cebu	5	Liverpool
	Engelisch		Sanderson	Hingo	1	London
	31 Nederlandsch	Maria en Elisabeth	Boujer	Batavia	30	Rotterdam
April... 1	Egypt	Mimi P	Kandich	Formosa	9	London
	Engelisch	Atlas of the South	Davidson	Zebu	15 Februari	Liverpool
		Argonaut	Baker	Samarang	28 Maart	Boston
	Noord Duitseh	Martin Augusta	Harbert	Singapore	22	London

Aangekomen Schepen te Batavia.

DATUM	VLAG	BENAM.	NAMEN DER SCHEPEN	GEZAGVOERDER	VAN	DATUM	AGENTEN
Maart... 29	Overzeemans	steensch.	Telegraaf	Evans	Orust		
April... 1	overzeemans		Prins van Oranje	Bras	Nederlands	4 Febr.	J. Daendels & Co.
	Siam	wangkang	Kim Hest Lee	De Kid	Cherbon	29 Maart	

Vertrokken Schepen van Batavia.

DATUM	VLAG	BENAM.	NAMEN DER SCHEPEN	GEZAGVOERDER	NAAR
Maart... 30	Nederlandsch	schip	Maria Elisabeth	Boujer	Nederland
		bars	Noorban	Oonkens	Sourabaya
	China	wangkang	Kim Po Lis	Tjong Pan Ahn	
			Sin Ik Hin	Tjong Hoo Tjiang	
	31 Fransch	stoomb.	Neva	Marmarino	Singapore
	China	wangkang	Sin Hoo Hing	Tan Kee Hek	
April... 1	Nederlandsch	schip	Triton	Oostrom	Hinjoe
	Zr. Ma	stoomb.	Merritz	Kapt. L. ter van Encke	Orust
	2 Nederlandsch	wark	Jrn & Setay	Ban	Nederland
		stoomb.	Erina Hendrik der Nederlanden	Metjer	Billien
	Siam	schip	Amoy	Volgt	Siam

CARGA-LIJSTEN.

Invoer.

Van Nederland per Ned. schip „Java Packet“, gez. Trappen, agt. Houghton en co.

100 coll roodgaren, 114 do manufacturen, N.H.M. 20 kn manufacturen, Busser, Schöler en co. 40 kn manufacturen, 2 do kramerijen, 506 staegen Izer, Pandel en Stiehaus. 1 kt aardewerk, van Visolen en Cox. 200 vn spijkers, 102 kn aardewerk, 3 do kramerijen, 5 do eetwaren, 50 vn zwavel, 6 kn papier, Reiss en co. 1 kt sigaren, Cavadino en co. 12 kn bitter, 16/2 leggers, 4 kn dranken, 100 ps hammen, 100 vn boter, 15 kn kaas, 80 do provisien, 35 kn manufacturen, Eggelhard en co. 2 kn manufacturen, 1 kt glaswerk, Int. Cred. en H. V. Rotterdam. 100 vn boter, 116 coll manufacturen, 12 kn naaimachines, 20 do rhyuwijn, 2 do bier, 2 do kramerijen, 6 do wapens, 100 do wijn, 600 keld genever, B. van Leeuwen en co. 100 vn boter, 1 kt diversen, John Pryce co. 51 kn wijn, Gumpich en Strauss. 4 kn kantoerbehoefden, 10 vn verf, 3 krdj touw, 1 kt provisien, geb. Roerink 2 kn papier, G. Saermont en co. 6 kn wijn, van Geneep. 4 kn diversen, J. Daendels en co. 16 kn manufacturen, 12 kn garen, 2 kn vleesch, J. F. van Leeuwen en co. 2 kn zeefden, Tiedeman en van Kerchem. 12 kn provisien, Kessler en co. 31 kn manufacturen, Niederer en co. 9 kn kramerijen, 50 vn bier, 4 kn kariken, 30 do kazen, 39 do provisien, 100 vn boter, de Lange en co. 100 vn bier, 6 kn naalden, C. Blyse en G. Kinder. 6 kn inkt, 1 kt kramerijen, 2 kn kleedaren, 150 vn boter, 80 kn eetwaren, van Beck. Relogjoke en co. 3 kn leesboeken, G. Kolff en co. 2 kn koopwaren, 18 coll manufacturen, 8 kn diversen, 100 vn boter, 100 ps hammen, Geo. Webry en co. 143 kn manufacturen, Pavesio, Syme en co. 108 coll manufacturen, 2

kn was, 40 do genever, 30 do kramerijen, Houghton en co. 558 coll manufacturen, 330 vn spijkers, Martin, Dyce en co. 100 kn vermout, 150 vn koopwaren, 2 do boter, Maints en co. 6 kn chemicalien, G. Güring en co. *4 kn koopwaren, Schrek. 1 kt manufacturen, Gehring. 1 kt glaswerk, Piltzer. 3 kn kleedaren, Scharf. 1 kt boeken, Natan. 1 kt boeken, Coster van Voorhoet. 168 kn manufacturen, MacLaine, Watson en co. 18 kn koopwaren, Mohr. 175 vn spijkers, 1 kt heesden, 50 md water, 150 ps hammen, 27 kn koopwaren, E. ten Brinck en co. 50 md water, 6 vn en 2 kn wijn, 1 kt instrumenten, 210 vn boter, 134 kn koopwaren, Ouder. 250 coll provisien, Gezagvoerder. eenige gouvernements goederen.

Uitvoer.

Naar Riouw, Muntok en Singapore per stoomb. „Koningin Sophia“, gez. de Wilde, agt. Ned. Ind.

St. Maatschappij.

Voor Riouw.

4 kn en 3 vn bier, Janssen en van Wijk. 2 kn champagne, L. Platou. 1 pak schoolbehoefden, 1 do boeken, G. Kolff en co. 1 kt diversen, Pandel en Stiehaus.

Voor Muntok.

2 kn provisien, J. F. van Leeuwen en co. 1 kt dranken, L. Platou. 2 kn wijn, B. van Leeuwen en co. 1 kt enveloppen en eau de cologne, Eggelhard en co. 1 kt lijnwaden, 5 kn schrijfbehoefden, 3 vn bier, 1 kt kaas, 2 kn wijn, 3 do siropen, Agenten. 4 kn gort, 1 kt groenten, 1 do lampen, Janssen en van Wijk. 4 vn boter, 3 kn wijn, 2 pik aardappelen, John Pryce en co. 3 kn manufacturen, Said Aydiel. 1 kt provisien, 4 kn kazen, 1 kt genever, 1 do hammen, 10 vn boter, 10 do bier, 1 kt roods kool, 10 kn petroleum, 2 pik aardappelen Kambing.

Voor Singapore.

22,70 pik foelie, 86 do noten, 128,71 do damar, Agenten. 1 kt silveren munt, Seoh Badawie. 1 pik damar, 17 do noten, 5 kn foelie, Parvis en co. 16 vn en 15 pik niela. Kwee Liem. 1 kt silveren munt, 1 do manufacturen, Said Alhadad. 1 kt kramerijen, Lim Tauw. 1 kt kain, Tan Pia. 20 kn stroozakken. 2 kn manufacturen, 10 do sigaren, Mainz en co. 6,67 pik gomelastiek, 6 kn manufacturen, Martin. Dyce en co. 20 pik gettapertja, Abdol Moerad. 10 leggers arak, Busing, Schröder en co. 62 pik damar, Kim Pagsang. 10 vn boter, Int. Cred. en H. V. Rotterdam. 6 kn manufacturen, Pandel en Stiehaus.

Naar Mustok, Riouw en Singapore per stoomboot "Minister Frans van de Patte", gez. Tergast, agt. Ned.

Ind. St. Maatschappij.

Voor Mustok.

eenige gouvernement's goederen. 10 vn boter, 2 kn provisien, Eggelhard en co. 1 kt vruchten op water, 2 kn bitter, 2 do champagne, 160 pik rijst, 1 kt provisien, 1 do diversen, 1 keld tijnolie, 1 vat loodwit, 1 kt batist, John Pryce en co.

Voor Riouw.

eenige gouvernement's goederen.

Voor Singapore.

100 ps huiden, Maclaine, Watson en co. 8 pik gambier, 10 do medicijnen, Kim Engsang. 5 kn naturalien, C. Bahre en G. Kinder. 1 kt stroomatten, J. Akie. 25 pik vogelnesjes, 1 kt boeden, 12 pik tabak, 9 do peper, 100 do niela, 2 kn manufacturen, Tan Tjengon. 3 kn spiegels en schilderijen, 1 wagen, 3 kn provisien, van Vleuten en Cox. 4 kn wijn, 10 vn boter, 10 keld genever, Oude lading van Soerabaia.

Naar Nederland via Soerabaia per Ned. schip "Kennemerland", gez. de Jonge, agt. E. Moormann en co.

lading voor Nederland.

800 pik tin, 275 do rotting, N.H.M.

lading voor Soerabaia.

30 kn manufacturen, 412 pik ijzer, 75 vn cement, Martin, Dyce en co. 5 kn manufacturen, 9 coll koopwaren, 58/1 en 60/2 leggers, E. Moormann en co. 200 zakken meel, Agamoer. 465,69 pik ijzer, Maclaine, Watson en co. 5 kn glaswerk, 4 do klamboegoed, 100 pik damar, Geo. Wehry en co. 2 kn leder, Mainz en co. 122 ps leggers, J. F. van Lechwen en co. 6 kn koopwaren, 300 vn en 400 stobben staal, 200 vn leer, 80 kn zakken, 250 kn petroleum, 100 do vermouthe, 3 do zelddoek, 4 do wijn, 1 keld genever, 342 coll manufacturen, Aan boord gebleven lading van Nederland.

Naar Nederland via Bezoekie, Passarossang en Soerabaia per Ned. schip "Burgemeester van Middelburg", gez.

Hoek, agt. Maclaine, Watson en co.

lading voor Soerabaia.

2 kn geweren, 1 kt hagels, 1 do diversen, Taunij.

lading voor Nederland.

500 pik tin, N.H.M. 1047 pik suiker, 371 do tin, 3000 ps buffelhuiden, 79 pik rotting, 537 do damar Maclaine, Watson en co.

Naar Soerabaia per N. I. schip "Polka Sa-ada", gez. Said Segaf, agt. Coulster.

25 kn jama, 1 kar, Reynst en Vinju. 308 zakken tarwe, 106 pik touw, John Sarkies. 1 wagen, Lim Kim Tjiam. 8 pakken lording, 1 pak lijnen, 1 do pomplader, 1 kt blokken, 19 pik touw, 4 kn groene zeep, 2 do traan, 1 kt spijkers. P. Landsberg en Zoon. 250 zakken tarwe, 200 do peper, 4 kn meel, 30 do damar, Johnsons. 28 kn damar, Aan boord gebleven lading van Pontianak.

Naar Siam per schoener "Mooner", gez. de Silva.

agt. Lim Hoa.

12 karren, 4 wagens, 22 ps manufacturen, 4 do zijde, 2 doz. doeken, 18 do borstrokken, 8 do kousen, 1 vat olie, 10 pik rijst, 5 ps tuigen, de Silva.

Naar Siam per Siamisch schip "Denemark", gez. Prowse,

agt. Lim Hoa.

7 pik corfituren, 1 kt soemhoe, 3 rollen touw, 30 pik rijst, 4 ps stoelen, 2 do banken, Tan Tien.

Trouw-, Geboorte- en Doodberichten.

Bevallen:

- 24 Maart H. H. van Egmond, geb. ten Brummeler [Z], Probolingó.
 — " C. Zu Dohna, geb. Westenberg [D], Klatten.
 26 " M. A. L. van Welj, geb. van Hoëvell [D], Serang.
 27 " S. M. E. de Bruijn, geb. Meijer [D], Samarang.
 28 " De echtg. van B. J. van de Wall [Z], Soerabaia.
 29 " D. H. Oversluizen, geb. Koster [Z], Soerabaia.
 31 " G. W. Vorstman, Snellebrand [D], Buitenzorg.
 2 April J. L. Engelbrecht, geb. Godsfroij [Z], Batavia.
 — " J. Güllner, geb. Wilsen [Z], Batavia.

Overleden:

- 18 Maart C. H. W. Liddle, Probolingó.
 26 " J. F. Thierbach [65 j], Samarang.
 30 " J. C. Tollens [3 j], Batavia.

Voor elk artikel in dit nummer voorkomende, en niet door andere tegekrand, stelt zich voor de wut als schryver bekend

J. C. VAN LIER.